CONSTANTIN MILAŞ

ADVERBUL *BINE* CA MARCĂ DIALOGALĂ

0. Adverbul *bine* nu a suscitat un interes particular din partea lingviştilor.

Gramatica clasică l-a avut în vedere exclusiv ca unitate lingvistică componentă a clasei morfologice a adverbelor, considerată extrem de eterogenă, atât din punct de vedere semantic, cât şi sub aspectul particularităţilor gramaticale (GALR 2005, I, p. 585).

Sensul lexical îl alătură altor componente ca *aievea, agale, aşa*, antonimul său *rău* etc., cu care alcătuieşte grupul adverbelor de mod propriu-zis. Ca adverb primar, *bine* este plasat în zona centrală a clasei, zonă ce înglobează elementele adverbiale tipice, purtătoare ale caracteristicilor definitorii, reprezentative pentru clasa morfologică numită adverb (Iordan, Robu 1978, p. 497; Nica 1988, p. 93 şi urm.). O asemenea situare în sfera unităţilor tipice pentru clasa adverbelor presupunea că *bine* se încadrează adecvat aici fără să suscite dificultăţi de interpretare sau să cunoască utilizări neîncadrabile în canoanele gramaticii tradiţionale. Clasificarea adoptată de lucrările de specialitate este susţinută şi de situaţia generală a adverbului nostru în uzaj. Datorită valorii sale de adverb de mod calificativ cu conţinut pozitiv, *bine* este un lexem al cărui sens este larg cunoscut de către vorbitori şi frecvent utilizat de aceştia atât oral, cât şi în scris, ceea ce denotă poziţia lui consolidată în limbă.

Urmărită însă cu mai multă atenţie, frecvenţa mare cu care se actualizează acest adverb în vorbirea curentă permite supoziţia că valorile morfosintactice tradiţionale nu epuizează funcţionalitatea lui în comunicare. Unele particularităţi ale ocurenţelor adverbului *bine* în interacţiunile verbale de tipul conversaţiei lasă să se vadă o alunecare a lui *bine* spre domeniul pragmaticii.

În cele ce urmează, vom face o analiză critică a interpretării lexicale şi gramaticale tradiţionale a lui *bine*, după care, prin opoziţie, vom descrie funcţionalitatea aceluiaşi lexem pusă în valoare de enunţuri construite, în exprimarea artistică cultă, după modelul utilizării lui în vorbirea reală curentă. La aceste fragmente literare, reprezentând vorbirea directă a personajelor din texte narative, adăugăm secvenţe de exprimare orală actuală.

1. Din punct de vedere gramatical, adverbul de mod *bine,* reprezentând zona centrală a clasei, actualizează funcţiile sintactice proprii grupului adverbial. Prin urmare, *bine* realizează în mod firesc funcţia de complement circumstanţial în relaţie de subordonare faţă de verb, cf. *El lucrează bine*. Poate determina, de asemenea, un adjectiv calificativ, cf. *Gerul este aspru bine*, dar raportarea la un adjectiv de provenienţă verbală este mult mai obişnuită, cf. *Haină croită bine* etc.

DACOROMANIA, serie nouă, XI–XII, 2006–2007, Cluj-Napoca, p. 161-177

Foarte rar se constituie ca determinant al altui adverb, ca în: *Ideea este departe bine de afirmaţia mea*.

Sensul calificativ al lexemului *bine* şi natura adverbială tipică constituie particularităţi ce îl menţin constant în câmpul sintactic al verbului ca determinant obişnuit al acestuia, iar în câmpul precizat îl consacră pentru funcţia de circumstanţial de mod.

În lucrările consacrate adverbului (Ciompec 1985; Nica 1988) se constată că, în afara poziţiei sintactice de circumstanţial modal, *bine* devine extrem de greu adecvabil pentru alte funcţii sintactice. Profesorul Corneliu Dimitriu menţionează, pentru adverbul în discuţie, posibilitatea ca acesta să formeze o perifrază verbală cu *a fi*, cf. *e bine* (Dimitriu 1999, p. 740), alcătuind, ca nume predicativ, predicatul nominal al unei propoziţii. În uzaj, prin eliminarea copulativului *a fi*, îmbinarea stabilă de cuvinte este redusă la ocurenţa lui *bine*, funcţionând, după autorul citat, „ca rest de predicat" regizând o subordonată introdusă prin conjuncţia *că*, cf. *Bine că ai terminat lucrarea*. Când determină un nominal, îndeplinind funcţia de atribut, *bine* trece, prin conversie, în alte clase morfologice, fiind interpretat fie ca adjectiv, cf. un *tip bine*, fie ca substantiv, cf. *om de bine* (Dimitriu 2002, p. 1344).

Limitarea funcţională a adverbului de mod *bine* în structura sintactică a propoziţiei este compensată în limba vorbită printr-o serie de valori discursive atribuite adverbului în cadrul dialogului natural, mai ales a variantei numite conversaţie (vezi *infra*).

1.1. Interesul pentru conţinutul vehiculat de adverbul *bine* şi pentru aportul lui în comunicare s-a manifestat mai ales în domeniul lexicografiei. Dicţionarul limbii române (DA, s.v. *bine*) recunoaşte indirect, prin precizarea: „N-are înţeles absolut, înţelesurile lui variază de la caz la caz", dificultatea de a reda într-o formulare mai puţin vagă sensul lexical al cuvântului. Se subliniază astfel labilitatea sensului şi, prin aceasta, temeritatea întreprinderii.

Este de presupus, în absenţa unei recunoaşteri explicite, că de oscilaţia semantică contextuală ar fi responsabil exclusiv sensul lexical, considerat suficient de vag, încât să fie refractar oricărei încercări de sistematizare. Se va vedea (*infra,* **2.5.2.**) că sensul lexical al adverbului nu este unicul factor răspunzător de faptul că ocurenţa lui *bine* admite interpretări variabile semantic în contexte diferite.

Dificultăţile întâlnite de lexicografi în efortul de a elucida valorile semantice proprii anumitor lexeme sunt reale, iar acestea par să fie mai mari în cazul cuvintelor din sfera vocabularului uzual. Adverbul de mod *bine* se află într-o situaţie analoagă.

Sub acest unghi, se cuvine să precizăm că a existat un efort progresiv de grupare a valorilor semantice ale cuvântului ţintind identificarea unei invariante care să acopere diversitatea de ipostaze contextuale ale înţelesurilor adverbului *bine*.

Descrierea detaliată a utilizărilor lexemului la Tiktin se restrânge progresiv la DA şi mai recent la DEX, iar DLRLC, deşi revine la detalieri contextuale, depăşeşte o bună parte dintre impedimentele reale printr-o formulare generalizatoare

pertinentă a sensului lexical: „ În opoziție cu *rău*, exprimă o apreciere prin care se pune în evidență caracterul pozitiv sau avantajos al unei acțiuni sau al unei stări” (DLRLC, s.v. *bine*)[1].

Accepția generalizantă propusă în DLRLC reprezintă o realizare importantă şi valoroasă a redactorilor dicționarului. Cum dicționarul identifică, certifică şi recomandă norma lexicală, acesta oferă astfel utilizatorului o descriere coerentă, adecvată şi explicită, aplicabilă în uzul curent al limbii. Descrierea propusă a sensului se întemeiază pe prelucrarea ştiințifică a unui material de limbă bogat şi divers, asupra căruia se proiectează o semnificație relativ unitară reflectând funcția lexicală proprie adverbului *bine* în sistemul limbii.

Examinând însă accepția propusă în raport cu compoziția materialului explorat, se poate observa că invarianta identificată exclusiv din perspectiva sistemului este inadecvată, parțial sau total, pentru o parte dintre contextele utilizate în scopul identificării ei. Inadecvarea priveşte conținutul semantic şi cu precădere funcționalitatea expresiei *bine,* dezvoltată în anumite organizări sintagmatice, cum sunt formulele de salut, cf. „Bine ai venit sănătos”, „Bine te-am găsit sănătos” etc. sau îmbinări ca „Ba bine că nu”; „(că) bine zici” etc. Secvențele citate reprezintă structurări tipice pentru intercomunicarea orală sau, altfel spus, elemente ce țin de realizarea individuală a limbii, vorbirea (Coşeriu 2000, p. 275), adică din sfera interacțiunii verbale reale care se conformează regulilor discursului.

1.2. Semnificația fundamentală a lexemului *bine* suferă, cu timpul, în uzajul limbii unele modificări datorate atât influenței exercitate de alte unități lexicale împreună cu care a dat naştere unor îmbinări mai mult sau mai puțin stabile, cât şi modului în care este întrebuințat de către vorbitori.

Cu sensul apreciativ explicitat în dicționare, moştenit de la etimonul său latin *bene*, adverbul *bine* constituie primul segment în structura unor compuse substantivale: *binefacere, binețe* (Dumistrăcel 1980, p. 70), adjectivale: *bine-crescut, bine-cunoscut*, verbale: *a binecuvânta, a binevoi*, adverbiale: *bineînțeles*. Conținutul său semantic a impus acest adverb ca lexem de bază într-o serie de expresii şi locuțiuni înregistrate în dicționare şi în unele culegeri de zicale şi proverbe (Breban, Bulgăr 1969, s.v. *bine*).

Majoritatea îmbinărilor fructifică şi vehiculează funcția lexicală a adverbului –calificarea pozitivă a acțiunilor, a evenimentelor şi a aspectelor de comportament la care referă, cf. *bine de bine*, *de-a binelea*, *a prinde bine cuiva* etc. Sub presiunea cerințelor comunicării, uzajul a favorizat geneza unei locuțiuni conjuncționale subordonatoare cu valoare temporală şi cauzală, *de bine ce* (Avram 1986, p. 227,

[1] Elaborarea unei descrieri meritorii pentru sensul lexical al lui *bine*, adecvată şi prin caracterul ei succint, se asociază în DLRLC cu propunerea întemeiată de a se recunoaşte existența a două lexeme omonime: *bine*[1] (= adverb) şi *bine*[2] (= substantiv, conversionat). Deşi alte dicționare ulterioare nu le înregistrează drept omonime, credem că realitatea actuală a limbii justifică şi impune recunoaşterea statutului lor de omonime.

352), modificând prin această construcţie funcţionalitatea anterioară atât a locuţiunii adverbiale *de bine*, cât şi a relativului *ce*.

Pentru extinderea zonei de utilizare a lui *bine,* un factor favorizant este însuşi sensul lexical primar al adverbului. Semnificaţia acestui lexem este destul de apropiată de aceea a profrazei afirmative *da* (vezi *infra,* **2.4.**), întrucât o apreciere pozitivă a unui anumit fapt conţine o aprobare implicită. Vorbitorii recurg adesea la această afinitate semantică, utilizând adverbul *bine* în relaţie de substituţie sinonimică cu profraza *da*. Mai mult decât atât, *bine* a fost integrat într-o construcţie fixă împreună cu adverbul *ba* şi profraza *nu,* ce exprimă o confirmare categorică a justeţei aserţiunii emisă de interlocutor, cf. *ba bine că nu,* ca în:

„– Rică: [...] Ştii tu ce pericol mă ameninţă?
– Spiridon: *Ba bine că nu*". (Caragiale, 1959, I, p. 69)

„– Şi ce, n-avea dreptate ? Se-ntrebau oamenii acum.
– *Ba bine că nu!...*" (Lăncrănjan 1966, I, p. 309)

Tot în combinaţie cu profraza de negaţie *nu, bine* formează o expresie impersonală prin care se formulează presentimentul unor evenimente dezagreabile, funeste chiar: *nu-i a bine*, ca în: „*Nu-i a bine!* îmi spuneam eu înfricoşat. E prea frumos şi *nu-i a bine* ... (Lăncrănjan 1966, I, p. 26).

1.3. Presiunea semantică a vecinătăţilor lexicale din enunţurile în care este integrat adverbul în discuţie are ca efect convertirea valorii calificative a lui *bine* într-una interpretabilă în sfera ideii de timp, exprimând durata, ca în: „A stat pe acolo doi ani şi *mai bine*". Valoarea adverbială oarecum impură din contextul citat este facil atrasă spre o calificare cantitativă. Ancorarea în câmpul cantităţii a adverbului *bine* se profilează cu claritate când *bine* este precedat de adverbul *mult*, formând împreună o sintagmă coordonativă (Nica 1988, p. 117) cu funcţie de circumstanţial pe lângă un verb, succesiune frecventă în basmele populare, cf. „Dormeai tu mult şi *bine* Făt-Frumos".

2. Îmbinările sintagmatice constituite pe baza adverbului *bine* alcătuiesc un ansamblu destul de bogat. Din acest inventar se detaşează un grup nu prea numeros de expresii care se actualizează exclusiv în unităţi de comunicare dialogată (vorbire directă). Cvasitotalitatea combinaţiilor din această grupare, cf. *(Ba că) bine zici*, *fă bine de* sau *fă bine şi...*; *să ştiu (de) bine că...*; *vezi bine (că)...*, conţin morfemul categoriei gramaticale a persoanei (persoanele 1 şi 2 la singular), cu posibilitatea unora de a contracta şi pluralul, cf. *faceţi bine de ne ajutaţi să...*, fapt ce indică incontestabil că structurile de acest tip aparţin exclusiv registrului dialogic al comunicării scrise/orale. Pot fi omologate ca mărci ale oralităţii. Îmbinările citate se caracterizează, din punctul de vedere al structurii, prin faptul că prezenţa verbului finit determină caracterul lor analizabil. În ceea ce priveşte lexemul *bine*, ocurent în structurile citate, acesta actualizează morfosintaxa tradiţională şi normală a adverbului primar calificativ reprezentat, fapt ce distinge net respectivele expresii de situaţiile pe care le vom descrie în continuare.

2.1. Rămân, aşadar, în discuţie o singură organizare sintagmatică (*ba bine că nu*) şi secvenţele cu adverbul *bine* însoţit de interjecţii şi vocative, cf. *ei bine!, bine bre prietene!* etc., în care expresiei *bine* nu i se poate atribui o anumită funcţie sintactică în spiritul tradiţional al sintaxei frazei.

În cazul expresiei *ba bine că nu,* informaţia transmisă e clară: vorbitorul exprimă prin această construcţie acordul său integral cu atitudinea sau aserţiunea implicită formulată de interlocutor sub forma unei interogative (totale sau parţiale). Formula *ba bine că nu!* indică o adeziune întărită a locutorului (GALR 2005, II, p. 705; **3.2.2.**, pct. c) subliniind, prin intonaţie, sinceritatea acestuia.

2.2. *Formulele de salut* în care figurează, ca secvenţă iniţială, adverbul *bine*, cf. *Bine te-am găsit (sănătos)! Bine ai venit (sănătos)!*, constituie construcţii sintactice fixe consacrate prin uzaj, cu un înalt grad de convenţionalitate. În cadrul lor, *bine* are funcţia de a caracteriza (conform intenţiei comunicative) întâlnirea drept un eveniment benefic. Natura performativă a acestor expresii exprimă o atitudine de satisfacţie şi instituie o relaţie de încredere reciprocă şi de acceptare „binevoitoare între primitor şi vizitator" (GALR 2005, II, p. 642).

Ambii parteneri exprimă la trecut perceperea cu mulţumire a evenimentului, certificând, prin formulele respective, sinceritatea raporturilor dintre ei şi după consumarea lui, chiar dacă anterioritatea acestuia faţă de comentariu este de tipul subsecvenţei imediate.

2.3. Interpretarea este mai complexă şi mai nuanţată în cazul celuilalt tip de secvenţe, în care *bine,* izolat sau însoţit, dezvoltă constant aceeaşi funcţionalitate, dar cu roluri multiple, de cele mai multe ori concomitente.

În dialogul natural, adverbul *bine* a fost supus unui proces de „gramaticalizare" printr-o desemantizare progresivă, dar incompletă. „Gramaticalizarea" are ca premisă favorabilă tocmai sensul lexical primar al adverbului, acela de a exprima aprecierea favorabilă a unei acţiuni, a unui eveniment etc. O atare apreciere fiind exprimată în dialog, nu poate avea ca obiect de referinţă decât conţinutul propoziţional sau o parte a acestuia, formulat într-un enunţ performat imediat anterior intervenţiei vorbitorului, în care acesta din urmă exprimă prin intermediul lexemului *bine* o apreciere ce implică acordul său cu cele spuse de colocutorul lui, adică „E bine ce spui sau ce zici, cum zici"; „Îmi place, apreciez pozitiv cum gândeşti" etc. Tendinţa spre brevilocvenţă a condus, cu timpul, prin uzul frecvent, la suprimarea întregii construcţii, adverbul *bine* preluând pe seama lui conţinutul apreciativ (şi aprobativ) al frazei originare (Pop 1985, p. 424). „Gramaticalizarea" s-a soldat cu modificări substanţiale în ceea ce priveşte combinatorica lui *bine*, aceasta fiind drastic amputată, cu restricţii privind poziţia ocupată de adverb în structura intervenţiei din care face parte şi, consecinţă firească a anulării combinatoricii, cu eliminarea totală a capacităţii de a constitui o poziţie sintactică în lanţul comunicării.

În şirul sintagmatic, adverbul nostru are o funcţionalitate concretizată de mai multe roluri care revelă simultan o altă situaţie de interferenţă funcţională între

sistemul limbii şi sistemul discursului (Milaş 2004). Avem şi în acest caz o concretizare a modului cum vorbirea exploatează resursele funcționale ale sistemului, adecvându-le necesităților practice ale vorbirilor de a spori eficacitatea comunicării. Limba vorbită „a smuls" acest lexem sistemului şi i-a conferit o serie de valori discursive, negociate în sfera interacțiunilor verbale, dar n-a reuşit să şi-l aservească integral. Astfel, funcția lexicală a lui *bine*, activă în sistem, dar adusă la starea de latență în vorbire, se reactivează în conştiința vorbitorului ori de câte ori lexemul *bine* este întrebuințat incongruent cu realitatea extralingvistică a situației de comunicare. Există momente când expresia *bine*, introducând intervenția locutorului, se vădeşte a nu fi, logic vorbind, cea mai fericită exprimare în raport cu conținutul informației receptate de vorbitor de la interlocutor, ca în:

„– Ai aflat, desigur, că prietenul şi colegul nostru a decedat la spital.
– *Bine,* dar de ce naiba suferea, că...."

Sesizând prezența inadecvată a adverbului, locutorul încearcă să elimine efectul dezagreabil cauzat de automatismul de utilizare a lexemului prin paranteticul: „Adică nu e bine, dar m-a zăpăcit vestea" sau „M-a luat gura pe dinainte" etc. Încurcătura locutorului constituie dovada certă că sensul lexical al adverbului nu este total atrofiat şi că valoarea lui în dialog reprezintă numai o ipostază dobândită în vorbire. Iată o altă ilustrare:

„Barbu: – Să intrăm de-a dreptul în chestiune. Uite ce este: bănuiesc că nevasta mea mă înşală.
Paul: – *Foarte bine*.
Barbu: – Cum *foarte bine*, domnule. *Foarte bine* că mă înşală ? Ştii că ai haz ?
Paul: – Scuzați. Voiam să spun că..." (Dianu 1986, p. 299)

Avem a face cu o situație-limită când, deşi adverbul *bine* ocupă în intervenție poziția stereotipă proprie ipostazei de marcă dialogală, coliziunea dintre sensul său (apreciere în manieră euforică a conținutului ştirii) şi conținutul propozițional comunicat prin enunțul precedent creează locutorului impresia de a fi avut o reacție deplasată în raport cu informația primită.

Analizată exclusiv din punctul de vedere al structurii, făcând abstracție de orice implicație afectivă, succesiunea „bine..., dar" este în principiu adecvată situației. Vorbitorul exprimă foarte firesc, prompt şi spontan, ca în orice act de vorbire, dezacordul cu conținutul propozițional al enunțului anterior. Anormal este faptul, pe care locutorul n-avea cum să-l prevadă, că interlocutorul îi transmite o ştire tristă, nu o opinie proprie sau preluată. Or, dezacordul ar fi vizat tocmai opinia colocutorului. Într-o asemenea situație-limită, evident, reproşul nu se justifică, întrucât niciunul dintre colocutori nu este responsabil de producerea evenimentului relatat. Totuşi, sentimentul de jenă al vorbitorului rămâne real.

2.4. Vorbirea a contaminat funcția lexicală a adverbului *bine* cu una discursivă, prin care secvența a dobândit valoarea de marcă dialogică (Pop 1985) sau conversațională. Aşadar, *bine* a dezvoltat o nouă ipostază funcțională

discursivă de natură adresativă. În această calitate, ocurența secvenței *bine* implică în mod necesar un partener de dialog. Intervențiile alternate ale partenerilor sunt corelate şi integrate în suita de secvențe a conversației prin intermediul lexemului *bine*, ca introductiv al răspunsului adresat conținutului transmis prin intervenția imediat precedentă. Introductivul *bine* îl menține pe locutor în contact cu antevorbitorul, semnalându-i acestuia că este urmărit cu atenție, ca în:

„– Mă duc prin sat o țâră, i-am spus înainte de a pleca.
– *Bine, mă* ! Du-te, dar să nu stai mult.” (Lăncrănjan 1966, I, p. 12)

„Zița (încet): Biletul zici că i l-ai dat.
Spiridon: – Nu ştii? L-am dat de când m-am dus la tutungerie, când m-a trimis jupânul.
Zița: – *Bine*”. (Caragiale 1959, I, p. 36)

Rolul fatic al adverbului este dublat constant de acela de indice al atitudinii vorbitorului față de conținutul mesajului emis de colocutorul său. În principiu, acest indice semnalează o atitudine favorabilă, dat fiind fundalul semantic originar de calificare pozitivă, ceea ce-l face echivalent cu o afirmație aprobativă, similar situației profrazei *da*, reprezentând un răspuns la o intervenție antecedentă.

Funționalitatea de marcă dialogică impune ipostazei cu acest rol topică fixă – poziția inițială în intervenția de răspuns dintr-un schimb format din cel puțin două intervenții formulate de doi emițători distincți. În această poziție, *bine* poate fi precedat numai de câteva interjecții, cf. *ei, păi, apoi*, având, similar lui *bine*, rolul de a introduce replicile. În schimb, poate fi succedat de interjecții şi vocative. Făcând referire la conținutul propozițional al unui enunț precedent, *bine,* ca marcă dialogică, nu poate să figureze drept element component al intervenției inițiale din ansamblul unei conversații, adică cea care declanşează schimbul verbal, ci numai începând cu intervenția secundă, pe care o conectează la conținutul celei inițiale. Făcând parte din ansamblul secvențelor de expresie care introduc şi atestă subiectivitatea în comunicare, *bine* – marcă dialogală – este compatibil numai cu enunțuri elaborate la persoanele 1 şi 2, distingându-se astfel de adverbul de mod *bine* şi de structurile care integrează adverbul de mod propriu-zis[2].

2.5. Marca dialogică *bine* se actualizează în desfăşurarea conversației ca element introductiv al intervenției pe care o formulează şi o emite al doilea partener de dialog, în momentul când acesta preia rolul de enunțiator, răspunzând astfel primului partener după ce acesta a încheiat emisiunea. Din acest moment, *bine* cumulează mai multe roluri, dintre care unele sunt permanente (deci concomitente), iar altele se adaugă dacă marca dialogală este atrasă în structura expresională, precum şi în cea semantică a contextului succedent, chiar şi în cazul,

[2] Prezența ipostazei dialogice a lui *bine* într-un discurs monologic (stilul artistic) se explică prin natura mimetică a creației artistice. Un asemenea „dialog” este imaginat prin dedublarea „locutorului” (= personajul literar), fiind vorba de un dialog cu *alter ego* al personajului).

posibil, deşi mai rar, în care marca este izolată prin pauză (în scris, prin punct) sau prin secvenţe de expresie emfatice (interjecţii, vocative), ca în:

„– Du-te, că pute a mort aicea, dacă stai lângă mine! ...
– Bine, *tete Petre!* a făcut Aurică Aviatorul, răsucindu-se scurt pe călcâie. Bine! Să nu zici că nu ţi-am spus!" (Lăncrănjan 1966, I, p. 269)

Reacţia personajului Aurică Aviatorul din fragmentul citat sugerează atitudinea vorbitorului contrariat de intervenţiile succesive ale colocutorului într-o dispută în care partenerii se situează pe poziţii ideologice diametral opuse. Aici, marca dialogală *bine* introduce secvenţa finală a disputei, realizând structura enunţurilor ce denotă dezacordul dintre parteneri, contraargumentul locutorului (Pop 1989, p. 342) fiind formulat ca ameninţare. Iterarea mărcii dialogale, intonaţia vocativului şi conjunctivul cu valoare de imperativ (Bine!... dar să nu zici...) fac transparentă starea de intensă animozitate de care este stăpânit personajul (locutor).

2.5.1. Odată cu actualizarea mărcii dialogale, aceasta preia câteva roluri inerente.

i) *Bine* este secvenţa de expresie care atestă prin ocurenţa sa faptul că vorbitorul este în contact verbal cu un interlocutor care a declanşat o interacţiune lingvistică pe care locutorul o continuă sau o încheie. Ocurenţa mărcii dialogale implică coprezenţa a cel puţin doi agenţi umani angajaţi în dialog.

ii) În acelaşi timp, *bine* se constituie drept secvenţă introductivă a intervenţiei în derulare a vorbitorului care a preluat rolul de enunţiator, continuând conversaţia declanşată şi integrând astfel în structura ei o altă unitate minimală. Specificul mărcii dialogale *bine* constă în faptul că funcţionalitatea sa „gramaticală" (pragmatică) se realizează printr-o expresie lingvistică ce se solidarizează cu un sens lexical autonom, chiar dacă acesta este foarte difuz. Particularitatea menţionată distinge marca în discuţie de alte expresii cu funcţionalitate similară, dar private de sens lexical, cum sunt: *apoi, ei, păi* etc.

iii) Funcţia lexicală remanentă permite mărcii dialogale în discuţie să cumuleze, în cazul că se actualizează izolat, calitatea de intervenţie-răspuns la conţinutul propoziţional exprimat în intervenţia colocutorului.

iv) Acelaşi sens lexical impune secvenţei *bine* rolul fundamental într-o interacţiune verbală de tip convenţional, anume acela de „conector" pragmatic a două intervenţii succesive centrate pe acelaşi subiect de discuţie (temă). Segmentul de expresie *bine* se constituie ca parte integrantă a intervenţiei pe care o introduce (fără a constitui însă o poziţie sintactică în structura ei lingvistică). Prin sensul său lexical, *bine* face, în schimb, referire la conţinutul propoziţional expus în intervenţia precedentă, înlănţuind emisiunea introdusă pe axa comună a temei pusă în discuţie, din moment ce ea constituie tocmai reacţia locutorului la intervenţia anterioară a colocutorului. Calitatea de conector pune în evidenţă bivalenţa funcţională a mărcii dialogale *bine*.

2.5.2. Rolul de conector bivalent al lui *bine* se concretizează, la rândul lui, sub două ipostaze:

a) o ipostază activă permanent, realizând corelarea semantică a două intervenții succesive ale schimbului în derulare, ipostază care permite locutorului să se prevaleze de proprietatea mărcii de a fi bivalentă funcțional, atribuindu-i concomitent rolul de a reprezenta intervenția-răspuns. În acest caz, ocurența izolată a mărcii dialogale (*bine*) indică, în conformitate cu intenția comunicativă a emițătorului, încheierea deliberării (discuției) asupra subiectului conversației, marca exprimând totodată opinia pozitiv-apreciativă a vorbitorului cu privire la conținutul celor enunțate de colocutor;

b) locutorul are însă posibilitatea de a integra secvența introductivă într-un enunț mai larg, prin care se detaliază conținutul implicit, deductibil din ocurența secvenței *bine*. În acest fel, marca dialogală introductivă se înscrie într-un enunț mai mult sau mai puțin extins, prin care locutorul motivează într-o manieră mai amplă acordul său cu faptele sau opiniile expuse anterior intervenției sale:

> „– V-am mai spus-o și v-o mai spun: îi timpul să vorbim altfel și despre alt fel de lucruri!...
> – Bine, mă, au spus oamenii, dacă zici tu o facem și pe asta!...” (Lăncrănjan 1966, I, p. 326)

Calitatea de marcă dialogală a secvenței *bine* se acordă în egală măsură cu un context asociat în care vorbitorul exprimă rezerve sau chiar dezacordul său cu conținutul informației relatate prin intervenția interlocutorului (vezi *infra*, **2.5.3** și **3**).

Diminuarea progresivă a vigorii sensului primar al adverbului *bine* a modificat, în sfera semantică a ipostazei discursive, raportul dintre sensul lexical și cele gramaticale (funcția fatică, cea de conector, funcția de introductiv etc.), acestea din urmă ajungând să domine cu autoritate reamintirea sensului lexical inițial. Efectul modificării raportului de forțe dintre sensul lexical și cele gramaticale s-a concretizat prin vulnerabilitatea tot mai accentuată a funcției lexicale a adverbului față de presiunea semantică a contextului explicitant asociat. Ca urmare a acestui proces, semnificația lui *bine* (marcă dialogală) este destul de facil ocultată de sensul global al contextului care-l încorporează, indiferent care ar fi acesta[3]. Debilitatea sensului lexical al adverbului, probată prin înfeudarea lui semnificației globale a enunțului asociat, este însă foarte profitabilă vorbitorului. Marca dialogală admite utilizarea ei de către locutor ca instrument suplu și eficace de reglare a mecanismului derulării conversației, ușurând efortul celui ce vorbește de a evidenția prin expresia lingvistică intenția sa comunicativă. Flexibilitatea semantică și multiplicitatea rolurilor pe care le activează marca dialogică asigură vorbitorului posibilitatea de a modela structural expresia lingvistică pentru a reda

[3] Unica excepție am comentat-o sub **2.3.**, când sensul lui *bine* devine, în interpretarea locutorului, incompatibil cu conținutul enunțului la care se referă.

cât mai fidel intenţia comunicativă. Aceasta este „tradusă” sub impulsul unui complex de factori subiectivi şi obiectivi, prin atitudini variabile determinate de particularităţile situaţiei de comunicare şi actualizate selectiv, în funcţie de aceleaşi particularităţi. Variabilitatea lor cunoaşte o paletă de nuanţări (de la aprobare fără rezerve, la o atitudine concesivă, apoi la ezitare şi reproş / – variantă atenuată a unui dezacord parţial – / până la conflictul deschis).

Diversitatea posibilităţilor de ocurenţă a mărcii dialogale *bine*, utilitatea funcţională atribuită de vorbitori favorizează supralicitarea eficacităţii ei funcţionale şi mai ales a valorilor semantice pe care le-ar dezvolta în diverse vecinătăţi. În realitate, labilitatea semnificaţiei, de unde şi aparenţa bogăţiei de nuanţe semantice, subliniată constant în dicţionare, se explică de multe ori prin contribuţia contextului integrator al mărcii dialogice. Astfel, în ciuda variatelor nuanţe funcţionale şi a rolului deosebit de important pe care-l are în derularea conversaţiei, contribuţia mărcii nu este totdeauna decisivă pentru decodarea corectă şi adecvată a conţinutului semantic transmis prin intervenţia locutorului. La descifrarea intenţiei sale comunicative contribuie adesea verbul finit din contextul asociat mărcii dialogale. Constatarea are importanţa ei, vădind faptul că unele nuanţe semantice contextuale sunt generate de enunţul asociat şi nu se explică în niciun caz pe seama ambiguităţii instalate prin ocurenţa mărcii dialogice *bine*.

În ipostaza de marcă dialogală, *bine* are, din punct de vedere semantic, o valoare constantă, aceea de a caracteriza pozitiv conţinutul propoziţional al intervenţiei precedente, asociind implicit acordul locutorului cu cele asertate de interlocutor. Acordul implicit (cf. *supra,* **2.3.**) poate fi explicitat printr-o parafrazare mai mult sau mai puţin dezvoltată.

Nuanţa aprobativă constantă este adesea fie dominată de unul dintre rolurile activate de marca dialogală, fie chiar obstruată, redusă la starea de latenţă datorită semnificaţiei impuse de contextul asociat. Pe lângă intervenţia în care ocurenţa mărcii dialogale *bine* şi contextul asociat reprezintă un act de aprobare a interlocutorului, semnificaţia originară a adverbului se conservă, desigur, atenuată serios, în anumite situaţii în care *bine* indică ezitarea vorbitorului, introduce o intervenţie care propune amânarea discuţiei pentru o altă ocazie sau când aceeaşi marcă dialogală favorizează intenţia locutorului de a schimba subiectul discuţiei. De regulă, schimbarea temei este solicitată explicit; mai rar ea este deductibilă din context.

În calitatea de marcă dialogală denotând atitudinea ezitantă a locutorului, *bine* poate fi utilizat şi dublat (*bine, bine*...,) sau, mai frecvent, urmat de un context explicitant având, cel mai adesea, predicatul la conjunctiv sau la viitorul indicativ, ca în:

> „Rosetti se uită lung la el şi-i răspunde îngăimat: – *Bine*... Ai ceva şanse! – Mai e vorbă! – *Bine... Să ne mai gândim*. – Merg la sigur! răspunde Pandrav vesel. – *Bine... du-te... Încearcă...*” (Caragiale 1960, II, p. 442).

În vorbirea curentă se apelează, de obicei, la formule ca: „Bine, bine... om mai vedea, ne-om mai gândi”.

Procedura asigură vorbitorului un anumit interval temporal necesar fie pentru o eventuală modificare a atitudinii, fie pentru că nu a ajuns încă la o decizie definitivă. Solicitarea de a relua, la o altă dată, discuția pentru clarificarea unei anumite teme este formulată explicit:

„– Şi-aş vrea să mai stăm de vorbă...
– Bine, mă! Mai stăm noi de vorbă!...” (Lăncrănjan 1966, I, p. 358)

2.5.3. Bivalența este o trăsătură definitorie (inerentă) a ipostazei de marcă dialogică. Ea presupune şi proprietatea derivată de a implica în mod necesar un colocutor, condiție *sine qua non* pentru a putea vorbi de geneza ipostazei de marcă dialogală. Avem în cazul acesta unul dintre aspectele ce pun în valoare esența creativă a activității lingvistice ca mod de manifestare a alterității limbii (Coşeriu 2001, p. 29). Din acest punct de vedere, *bine* reprezintă un nod în care se instituie relații reciproce între vorbitor şi limbă (prin unitățile acesteia), pe de o parte, iar, pe de altă parte, simultan, între funcțiile diferite impuse uneia şi aceleiaşi unități lingvistice de către cele două sisteme convergente în asigurarea finalității limbii – intercomunicarea – sistemul limbii şi sistemul discursului.

Bivalența ține de aspectul discursiv şi este factorul care acționează distructiv pentru a anula funcția lexicală (= fapt de sistem) a adverbului. În acelaşi timp însă, ipostaza de marcă dialogică se întemeiază pe rămăşița de funcție lexicală. Astfel, conectarea semantică a celor două enunțuri succesive (elaborate de emitenți distincți) are o existență reală numai pentru că funcția lexicală remanentă (= fapt de sistem) şi expresia folosită şi ca marcă dialogică – *bine* (= fapt de discurs) califică ceva. Acel ceva calificat se află în enunțul anterior, corelat prin marca dialogală la cel al locutorului (prin una şi aceeaşi expresie lingvistică), care expresie îşi valorifică astfel cealaltă față (ipostază), de marcă. Aşadar, cele două ipostaze se presupun şi se neagă reciproc. Aceste două valențe funcționale acționează în tandem, iar ponderea lor în economia intervenției de care aparține marca dialogală se află într-un raport de inversă proporționalitate. Astfel, în enunțurile care evidențiază acordul locutorului cu opiniile exprimate de colocutor este preponderentă funcția lexicală a mărcii dialogice, în sensul că este direct şi imediat sesizabilă. În acelaşi timp, valența opusă de conector pentru enunțurile succesive, activă şi ea, trece oarecum în planul secund al comunicării. Valența lexicală are ponderea maximă în situațiile de ocurență izolată a mărcii dialogale, fiind simultan şi marcă de încheiere a conversației. La această poziție se mai adaugă contextele în care, conform intenției comunicative a vorbitorului, acesta solicită reluarea discuției cu alt prilej, în vederea clarificării poziției interlocutorilor în privința unui subiect comun de discuție, ca în:

„– Ce ştiu eu... Abia am venit... Nici nu m-am gândit...
– Bine, mă! Mai stăm noi de vorbă”. (Lăncrănjan 1966, I, p. 16)

Tot dominantă este valenţa lexicală şi când vorbitorul uzează de această ipostază a adverbului *bine* pentru a schimba tema (subiectul) conversaţiei, ca în:

„–Mă, Indreiu, dragu mătuşii, eu te-am purtat pe tine în braţă, când ai fost mic.
– Ştiu, nană Tavie, mi-ai mai spus-o.
– Bine. Atunci spune-mi şi tu mie ceva". (Lăncrănjan, 1966, I, p. 241)

Raportul se inversează la intervenţiile care pun în valoare dezacordul total sau parţial al locutorului cu opiniile exprimate de interlocutor. De data aceasta, valenţa de conector dobândeşte prioritate, dată fiind structura specifică pe care o au enunţurile ce resping ideile promovate de colocutor. Demersurile de acest tip sunt conectate la intervenţia anterioară, al cărei conţinut propoziţional vorbitorul îl combate prin aceeaşi marcă dialogală *bine*, urmată obligatoriu de un context asociat care debutează cu conjuncţia adversativă, de obicei *dar*, cu rolul de a corela marca dialogală cu un enunţ având predicatul la forma negativă, enunţ ce constituie în fond contraargumentul adresat colocutorului.

Ideea de opoziţie exprimată prin conjuncţia *dar* şi augmentată cu prezenţa profrazei *nu* copleşeşte valenţa lexicală apreciativă a mărcii dialogale *bine*, obligând-o să se replieze spre starea de latenţă. Activitatea lingvistică a vorbitorului se concentrează asupra formulării contraargumentului. Din această cauză, valenţa lexicală a mărcii dialogale este cvasineutralizată în conştiinţa emiţătorului, încât, aparent, în intervenţia introdusă de *bine* rămâne activă doar valenţa de conector prin care acesta ar prelua sarcina de a pune în relaţie directă contraargumentul ce motivează dezacordul parţial sau total cu aserţiunea colocutorului. În realitate, contraargumentul, precedat de profraza *nu,* este factorul care preia sarcina de a face referire, prin opoziţie, la conţinutul propoziţional al intervenţiei precedente. Contraargumentul se substituie astfel valenţei apreciative neutralizate de vigoarea semantică a opoziţiei, ca în:

„– I s-o măritat drăguţa, c-aşa-i în ziua de azi, ca şi altădată de altfel: se bat fetele după avere şi după trai bun!
– *Bine, bine*! a spus Pătru apăsat. *Da Lae ăsta de ce nu s-a dus să-şi ieie drăguţa de lângă mire*?" (Lăncrănjan 1966, I, p. 270)

Schema structurală comentată şi ilustrată este general valabilă sub raportul conţinutului semantic, dar poate cunoaşte diferite variante de organizare sintagmatică. Segmentul iniţial al intervenţiei are poziţii fixe: marca dialogală *bine*, pusă în corelaţie cu conjuncţia adversativă, între care se admite intercalarea altor secvenţe (vocative, poziţii sintactice din anunţul explicitant asociat). Abia după aceste poziţii fixe sunt posibile modalităţi structurale mai variate, prin care se expune atitudinea de respingere de către locutor a comentariilor sau a interpretărilor emise de colocutor referitoare la tema dezbătută de agenţii implicaţi în conversaţie.

3. *Marcă dialogală bivalentă sau interjecţie ?*

Comunicarea orală înregistrează situaţii în care secvenţa *bine* pare să aibă o funcţionalitate similară cu a cuvintelor de umplutură şi a interjecţiilor.

Urmărind însă comparativ trăsăturile şi valorile discursive atribuite, pe de o parte, mărcii dialogale *bine* şi, pe de altă parte, cuvintelor de umplutură, vocativelor şi interjecţiilor, găsim suficiente note calitative discordante care, în ciuda unor similarităţi reale, le distanţează totuşi indubitabil.

Specificităţile asupra cărora vom insista în continuare ne permit să negăm posibilitatea de a identifica gramatical cele două grupe de unităţi lingvistice în discuţie. Astfel, rolul de a introduce şi de a conecta semantic o intervenţie secundă la alta imediat precedentă, al cărei conţinut propoziţional este agreat de către locutor, reliefează bivalenţa mărcii dialogale *bine*. Emiţătorul intervenţiei exploatează funcţia lexicală remanentă a mărcii, conservată în ciuda erodării ei serioase (*supra*, **2.3.**), întrucât semantismul acesteia se înscrie pe coordonatele intenţiei comunicative a locutorului. Aşadar, spre deosebire de cuvintele de umplutură (vidate de sens, cf. GLR 1966, p. 425), de vocative şi interjecţii, toate întrerupând comunicarea, *bine* nu o întrerupe. Marca dialogală menţionată realizează, dimpotrivă, o conexiune semantico-pragmatică între două intervenţii ale unei conversaţii.

Din cele afirmate mai sus derivă o altă distincţie referitoare la topica unităţilor respective în structura enunţurilor: *bine* cu rolul de conector ocupă obligatoriu poziţia iniţială în intervenţia-răspuns pe care o introduce. Cuvintele de umplutură, vocativele şi interjecţiile nu cunosc asemenea restricţionări de poziţionare.

Restricţiile de poziţionare şi sensul neatrofiat complet al mărcii dialogice atrag restricţii severe cu privire la antepunerea altor unităţi lingvistice la stânga conectorului *bine*. Conectorul admite ca antepuse numai câteva interjecţii, anume acelea care întăresc valoarea pozitiv-apreciativă a lui *bine*. Este cazul câtorva interjecţii, ca: *ei, uau, ah, mă, bă* (+ *bine*), dacă intonaţia cu care sunt rostite sugerează sentimente de satisfacţie, bucurie, admiraţie etc., augumentând semnificaţia lui *bine*, încât locutorul se poate dispensa fără dificultate de un context asociat care să expliciteze conţinutul implicit al mărcii dialogale. Mai mult, ocurenţa izolată a secvenţei *bine* nu generează ambiguitate în exprimare, în timp ce interjecţiile *ei, păi, mă* etc. lasă loc echivocului semantic, în absenţa unei explicitări suplimentare, fapt ce arată că ele nu reprezintă unităţi echivalente şi, deci, nu sunt în relaţie de substituţie cu marca dialogală. Actualizarea interjecţiei *păi* în intervenţie este însoţită de o nuanţă semantică de opoziţie, atrăgând obligatoriu corelaţia mărcii dialogale cu adversativa *dar*, caz în care *bine* activează preponderent valenţa de conector care, împreună cu *dar*, introduce contraargumentul locutorului.

Trecând peste situaţia-limită menţionată (*supra,* **2.3.**) şi luând în considerare similiarităţile: originea adverbială, rolurile multiple (dar dificil de definit) discursive, atrofierea sensului lexical, actualizarea exclusiv în vorbire etc., toate acestea ar indica o evoluţie a acestei ipostaze funcţionale a adverbului *bine* spre statutul morfologic de conjuncţie. Considerăm totuşi că în majoritatea situaţiilor este vorba încă de o simplă impresie. Să luăm, spre ilustrare, cazul unor schimburi verbale posibile în limbajul familiar, al căror conţinut trimite la o realitate extralingvistică ce impune în prim-planul interacţiunii verbale conţinutul logico-semantic vehiculat

prin formularea contraargumentului. În aceste condiții, marca dialogică *bine*, ca introductiv al intervenției-răspuns, pare că pierde capacitatea de a mai exprima acordul dintre colocutori (partenerii de dialog). Astfel, într-un schimb verbal imaginar dintre un părinte şi fiul său, intervenția declanşatoare a discuției, emisă de părinte („– Nu vrei să mă-nțelegi şi cu atitudinea ta flegmatică nu mă ajuți deloc. Neglijezi total situația şcolară dezastruoasă pe care o ai şi nu dai niciun pic de atenție rugăminților şi sugestiilor mele!"), ar putea primi din partea fiului mai multe variante de intervenții-răspuns: „– *Bine, bine*! Iar mă dădăceşti!"; „– *Bine! Bine!* Mai slăbeşte-mă cu textele astea!"; „– *Bine, Bine!* Dar să ştii că este pentru ultima dată când te mai ascult pe tema asta!; „– *Bine ! Bine!* Dar înțelege o dată că m-am săturat de atâta pisălogeală!"; „– *Bine! Bine!* Dar dacă mă mai bați la cap cu poveştile astea, să ştii că plec definitiv de acasă!" etc.

În oricare dintre intervențiile imaginate, intonația cu care ar fi pronunțată marca dialogală *bine* n-ar putea sugera un conținut din zona euforicului. Dimpotrivă, aparent, secvența în cauză materializează prin unitatea fonetică suprasegmentală iritarea celui căruia i se fac reproşuri, exasperat de iterarea unor discuții dezagreabile. Sunt de imaginat bombănelile şi chiar revolta deschisă. Atmosfera psihologică tensionată este argumentată crescendo de contraargumentul fiului, în dorința acestuia de a evita reluarea acestui tip de discuții. Se creează astfel impresia că ar fi anulată complet valența pozitiv-apreciativă (de acord) a mărcii dialogale introductive.

Limitarea la informațiile sugerate exclusiv de intonația expresiei *bine* face ca interpretarea conținutului comunicat prin intervențiile celor doi agenți să fie incompletă şi, prin aceasta, falsă, întrucât se elimină total conținutul semantic al secvenței *bine* rostită pe ton de revoltă. Or, aceasta vehiculează o informație cu privire la atitudinea adoptată de fiu. Atitudinea acestuia este una concesivă, căci în interacțiunea verbală se realizează un compromis între părți, cel puțin atâta timp cât partenerii discută. Compromisul sau răgazul este confirmat de faptul că o parte, anume cea admonestată, nu pune în practică avertismentul sau amenințarea, ci dă un ultimatum: în caz de repetare ...

Concesia înseamnă acceptare. Fiul acceptă cauzele reale din dosul reproşurilor făcute de părinte; prin marca dialogală introductivă fiul acceptă realitățile inconfortabile pentru care-l mustră părintele. Pronunțarea secvenței *bine*, o rostire scrâşnită, iritată, cu sinceritatea vinovatului prins la colț: „De acord, ai dreptate, aşa este ...", constituie o recunoaştere silită, făcută sub presiunea împrejurărilor vitrege. Ce nu acceptă fiul nu este realitatea faptelor, ci discuția, „cicăleala" cu asemenea subiecte iritante nu atât prin conținut, cât prin reluarea lor. Fiul vede rezolvarea situației prin contraargumentul pe care-l formulează – refuzul categoric de a mai discuta această temă. În intenție, intervenția pe care o emite este menită să renege concesia inițială, considerată, probabil, o slăbiciune ce ar putea fi folosită în detrimentul său. Finalul intervenției pune, în viziunea vorbitorului,

lucrurile la punct, salvând totodată aparențele, căci locutorul nutrește „convingerea” că el a avut ultimul cuvânt.

Dacă lanțul conversațional conține o intervenție al cărei predicat nominal neagă marca dialogală, se pune în evidență într-o manieră irefutabilă persistența amprentei semnificației adverbului primar *bine*, în ipostaza sa de marcă dialogală și în conștiința vorbitorilor:

> „– Prea repede te zbârlești și tu, mă! Parcă n-ai fi crescut între oameni. Păi așa n-o să ajungi prea departe, să știi tu de la mine...
> – *Bine, bine!...*
> – Nu-i chiar așa de *bine*, fecioraș”. (Lăncrănjan 1966, I, p. 438)

Așadar, chiar în enunțurile care încarcă aparent marca dialogală *bine* cu un conținut semantic opus celui care-i este propriu, constatăm că valența lexico-semantică a acesteia rămâne o realitate, în pofida dominării exercitate de vigoarea semantică a opoziției ce pune în valoare contraargumentul.

În concluzia acestui paragraf, putem susține că în actualizările descrise până aici ale mărcii dialogale *bine*, aceasta nu a trecut în clasa interjecțiilor. Argumentele enumerate de-a lungul acestui articol infirmă o atare trecere și, în consecință, considerăm pripită generalizarea valorii interjecționale a expresiei *bine* (marcă dialogală) acceptată în GALR 2005 (vezi II, p. 737, 5). Frecvența ridicată a expresiei *bine* în vorbirea curentă, cu rolul de introductiv al intervențiilor în desfășurarea dialogului natural, produce impresia că această marcă dialogală funcționează ca un clișeu sau un automatism verbal. Faptul ar putea conduce la opinia că *bine,* actualizând valori discursive, ar fi trecut în clasa interjecțiilor, dar am văzut (*supra,* **2.4**) că și în aceste condiții, situațiile-limită reactivează sensul inițial (sau ce se mai păstrează din el).

3.1. Statut de interjecție dobândește *bine* în enunțuri interogative (interogativ-exclamative) și exclamative. Se pare că aceste tipuri de acte de comunicare sunt unicele care probează convingător încheierea procesului desemantizării suferit de adverbul *bine* în limba vorbită. În cazul interogativelor directe, secvența *bine* poate fi precedată de unele adverbe: *apoi, dar* etc. și admite substituirea cu o interjecție echivalentă.

Actul de comunicare interogativ (eventual interogativ-retoric) și cel exclamativ oferă dovada trecerii adverbului *bine* în clasa interjecțiilor și sub un alt aspect. Actele de vorbire menționate sunt compatibile cu prezența în structura lor a interjecției *bine!* chiar și atunci când enunțurile în cauză reprezintă intervenția primă, adică aceea prin care locutorul inițial declanșează succesiunea conversațională, ca în:

> „– Da’ bine, boierule, în coprinsul dumitale se poate ca ziua în amiaza mare să ne atace hoții?” (Ispirescu 1969, I, p. 247)

În această situație, *bine* nu se justifică lexical; interjecția nu beneficiază de un context antecedent la care să facă referire. Expresia lingvistică *bine* funcționează cu

valoare cert interjecţională în enunţuri independente, anunţând o solicitare de informaţie, formularea fiind marcată de o intonaţie prin care se sugerează, evident subiectiv, că răspunsul este considerat de către solicitant ca imperios necesar sau se exprimă un reproş adresat interlocutorului, ca în:

„– *Bine*, zic; ce s-a întâmplat cu „Avântul” nostru? de ce nu mai apare?” (Caragiale 1960, II, p. 415)

„– *Bine*, măi băiete, şi tu cu hainele astea ţi-ai găsit... prinse a-l ocărî, dar vocea i se curmă printr-un ţipăt... (Ghilia 1967, p. 53).

BIBLIOGRAFIE

Avram 1986, 1997 = Mioara Avram, *Gramatica pentru toţi*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1986; ed. a II-a, 1997.

Breban, Bulgăr 1969 = Vasile Breban, Gheorghe Bulgăr, *Dicţionar de expresii şi locuţiuni româneşti*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

Breban 1977 = Vasile Breban, *Dicţionar general al limbii române*, vol. I, II. Ediţie revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Enciclopedică; Editura R.A.I.

Ciompec 1985 = Georgeta Ciompec, *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie şi diacronie*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

Coşeriu 2000 = Eugenio Coşeriu, *Lecţii de lingvistică generală*, [Chişinău], Editura Arc.

Coşeriu 2001 = Eugenio Coşeriu, *L'homme et son langage*, Louvain – Paris – Sterling, Virginia, Editions Peeters.

DA = *Dicţionarul limbii române,* Tomul I. Partea I, *A–B*, Bucureşti, Librăriile Socec et comp. şi C. Sfetea, 1913.

DEX = *Dicţionarul explicativ al limbii române.* Ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

Dimitriu 1999, 2002 = Corneliu Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române*, Iaşi, Institutul European, vol. 1. *Morfologia*, 1999, vol. 2. *Sintaxa,* 2002.

DLRC 1955 = *Dicţionarul limbii române literare contemporane,* Bucureşti, Editura Academiei Române.

Dumistrăcel 1980 = Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

GALR 2005 = *Gramatica limbii române*, I. *Cuvântul*; II. *Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei Române.

GLR 1966 = *Gramatica limbii române*, vol. I, II. Ediţia a II-a revăzută şi adăugită. Tiraj nou, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R.

Golopenţia-Eretescu 1977 = Sanda Golopenţia-Eretescu, *Actes de parole et praxiologie*, în RRL, tome XXII, nr. 3, p. 371-378.

Ionescu-Ruxăndoiu 1999 = Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Conversaţia. Structuri şi strategii*. Ediţia a II-a (revăzută), Bucureşti, Editura All Educaţional.

Iordan, Robu 1978 = Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, Bucureşti, Editura Didactivă şi Pedagogică.

Mihăilă 1979 = Rodica Mihăilă, *L'interaction linguistique*, în RRL, tome XXIV, nr. 4, p. 413-420.

Milaş 2004 = Constantin Milaş, *Câteva interferenţe identificabile între sistem şi discurs (limbă vs uzaj)*, în „Annales Universitatis Apulensis”, Philologia, tom I, nr. 5/2004, p. 249-253.

Nica 1988 = Dumitru Nica, *Teoria părţilor de vorbire. Cu aplicaţii la adverb*, Iaşi, Editura Junimea.

Pop 1985 = Liana Pop, *Mărci dialogale*, în LR, XXXIV, 1985, nr. 5, p. 420-426.

Pop 1989 = Liana Pop, *Exprimarea concesiei într-o „gramatică a vorbirii": mărci şi nivele de incidenţă*, în SCL, XL, 1989, nr. 4, p. 331-334.
TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*. Ediţia a 3-a, de Paul Miron şi Elsa Lüder, Wiesbaden, Harrassowitz Verlag, 2001.

SURSE

Caragiale 1959 = I. L.Caragiale, *Opere*. Ediţie critică de Al. Rosetti, Şerban Cioculescu, Liviu Călin. Cu o introducere de Silvian Iosifescu, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, vol. 1, 1959, vol. 2, 1960.
Dianu 1986 = *Pagini de satiră şi umor din scriitori olteni*. Antologie, studiu introductiv şi note de Ion Dianu, Craiova, Scrisul Românesc.
Ghilia 1967 = Alecu Ivan Ghilia, *Ingeri biciuiţi,* Bucureşti, Editura pentru Literatură.
Ispirescu 1969 = Petre Ispirescu, *Opere*. Ediţie îngrijită, note şi variante, glosar şi bibliografie de Aristiţa Avramescu. Studiu introductiv de Corneliu Bărbulescu, vol. 1, Bucureşti.
Lăncrănjan 1966 = Ion Lăncrănjan, *Cordovanii.* Ediţia a II-a revăzută, vol. I, II, Bucureşti, Editura pentru Literatură.

THE ADVERB *WELL* AS A DIALOGUE MARKER
(*Abstract*)

This article presents the passage of the lexeme **well** to the interjection class. The change in the grammatical statute of the adverb **well** happened in the linguistical activity of the speakers, in other words, in speech and has two phases which, in their final stage, generate two hypostases in direct filiation, but with a distinct discursive function.

The linguistic expression **well** acquires in speech the functional property of dialogue mark (semantico-pragmatic connector) semantically correlating a secondary intervention with the phrase content of the conversation type. As a pragmatic connector, **well** has an ambiguous linguistic statute, as it preserves, even if indistinctly, the primary lexical meaning throung which it refers to the phrase content of the previous intervention.

The second hypostasis is that of an interjection, status revealed by **well** exclusively in independent statements constituiting the interrogation or exclamation speech acts.

Universitatea „Babeş-Bolyai"
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31